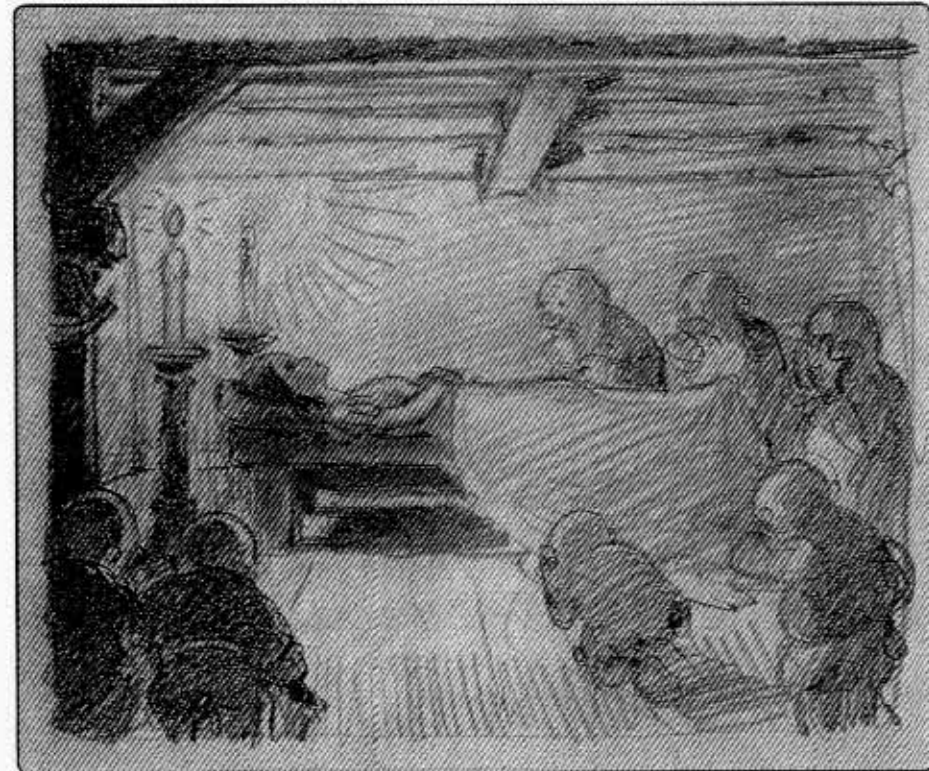

Englantilainen Robin Allan on tutkinut eurooppalaisia vaikutteita Disneyn tuotannossa melkein 30 vuotta. Hän näki ensimmäisen Disney-lyhärinsä kolmevuotiaana vuonna 1937 eikä ole herennyt katsomasta niitä kuluneen yli 60 vuoden aikana.

Hiljattain Allan julkaisi kirjan Walt Disney and Europe, joka on jatkoa hänen tohtorinväitöskirjalleen. Kirjassa hän keskittyy kartoittamaan lähinnä Walt Disneyn elinaikanaan tuottamien pitkien animaatielokuvien eurooppalaisia juuria.

Allanilla on ollut pääsy Disney-yhtiön arkistoihin ja hän on hyödyntänyt esimerkiksi käsikirjoituskokousten pöytäkirjoja. Elokuvien tarkka ja syvä analyysi kattaa tyylien ohella myös niiden tekoprosessin ikään kuin Disneyn ja yhtiön sisäisestä näkökulmasta, mikä on harvinaista.

Jo ennen Mikki Hiirtä (1928) Disney tuotti lyhyitä piirrettyjä muista nykyään harvoin esilläolevista hahmoista. Seitsemän kahdeksasta ensimmäisestä lyhäristä 20-luvun alussa perustui eurooppalaisiin satuihin. Analysoidessaan Disneyn alkuvaiheita Allan arvioi Walt-sedän ehkä turhankin tietoiseksi eurooppalaisesta kulttuurista. Allan tuntee vanhan mantereiden taidehistorian hyvin ja jäljittää varsinkin kuvitusperinteen suodatusta Disneyllä etevästi. Alkuvaiheissa vaikutteet lienevät kuitenkin kierteet Yhdysvaltojen kautta.

Disney'n piirrettyjen juuret ovat Euroopassa

Disney-yhtiön uusiin pitkä animaatiokuva Tarzan pohjautuu amerikkalaisen Edgar Rice Burroughsin kirjaan. Suuri osa varsinkin Disneyn parhaiten muistetuista klassikoista on kuitenkin sovitettu eurooppalaisista alkuteoksista.

Koko pohjoisamerikkalainen valtakulttuurihan perustuu eurooppalaiselle perinnölle. Euroopastahan valtaosa valkoinen väestö oli peräisin. Itse asiassa Burroughsin alkuperäinen Tarzan on amerikkalaista eurooppaa tyyppisimmillään. Apinain kuningashan on oikeasti englantilainen aatelin. Siinä näkyvät myös amerikkalainen perinne eurooppalaisen kulttuuriperinnön kateudensekaisuudesta ihailusta.

Disney oli kotoisin keskilänneestä eikä hän käynyt koulua kovinkaan pitkälle. Elokuvatuottajana hän oli vaistonvarainen populistinen liikemies ja sellaisena toki nerokas. Allan vaikuttaa aluksi jopa turhan ihannoivalta Disneyn persoonan suhteen. Johdanto-osien ylistyslaulu saattaa kuitenkin olla kumarrus Disney-konsernin suuntaan. Yhtiö valvoo arkistojaan mustasukkaisesti eikä päästä sinne ketä tahansa. Kirjan alun kohteliaisuus saattaa

olla pääsymaksu. Myöhemmin, kun Allan ryhtyy käsittelemään varsinaista aihettaan, pitkiä piirrettyjä, hänen asenteensa elokuviin ja itse Disneyhin käy kriittisemmäksi.

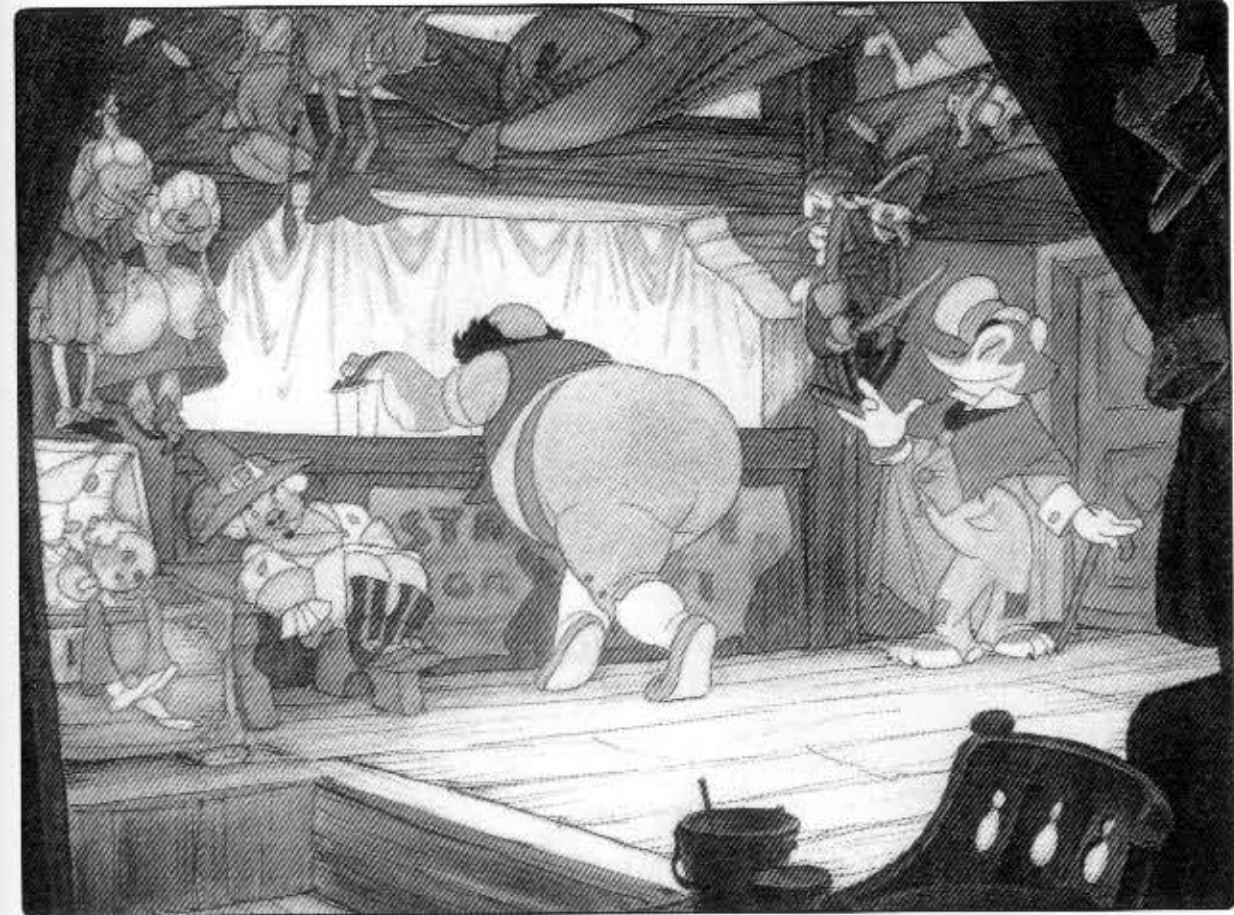
Allanin analyysin yksityiskohtaisuus ja näkemys herättävät ihailua. Isoimman osan kirjasta vievät Disneyn kolme ensimmäistä elokuvaa, Lumikki ja seitsemän kääpiötä, Pinokkio ja Fantasia. Studion ja Disneyn myöhemmät vaiheet Disneyn kuolemaan saakka vuonna 1966 saavat tiiviimmän käsittelyn. Jo nyt kirja on mukkea tiiliskivi.

Vuonna 1935 Walt Disney kävi pitkällä lomakierroksella Euroopassa. Matkalta hän iri valtavan määrän vaikutteita ja toi mukanaan ison kasan kirjoja, joista sai alkunsa studion kirjasto. Suuren osan Disneyn kokoamista kirjoista olivat kuvitaneet Euroopan piirrostaiteen mestarit.

Siitä pitäen Disney hyödynsi eurooppalaisia vaikutteita erittäin tietoisesti. Allan osoittaa yhtäläisyyksiä sellaisiin kuuluisiin taiteilijoihin kuin Gustave Dore ja Wilhelm Busch. Myös saksalainen mykän kauden ekspressionistinen elokuva vaikutti suuresti esimerkiksi Lumikkiin. Disney myös väräsi studioonsa mielellään eurooppalaisuusiä taiteilijoita. Tärkeimpiä olivat syntyjään sveitsiläinen Albert Hurter ja ruotsalainen Gustaf Tenggren. Ja tietysti elokuvat perustuivat eurooppalaisiin satuihin, esimerkiksi Lumikki Grimmin veljeksien ja Pinokkio italialaisen Carlo Collodin satuun. Fantasian pohjana käytetty klassinen musiikki oli kauttaaltaan eurooppalaista.

Disneytä on usein paheksuttu siitä, että hän muutti klassikkosatuja siirtäessään ne omaan käyttöönsä. Tietoisena kansainvälisistä markkinoista hän teki elokuviansa maailmasta mahdollisimman universaalien. Lumikin saksalaistyyppisessä metsässä vilistää amerikkalaisia

© HURTER/DISNEY

© TENGGREN/DISNEY

maaoravia ja pesukarhuja. Pinokkio on ulkomuodoltaan jenkkihiikari.

Sinänsä satujen rukkaaminen uuteen uskoon ei ollut poikkeuksellista. Niitä oli muokattu usein aiemmin muun muassa teatterikappaleiksi sovitettaessa ja kunkin aikakauden sensuurin herkkähipiäisyyden mukaan.

Disneyn versioiden paheksunta johtuu niiden menestyksestä. Ne ovat levinneet niin laajalle, että moni ei muista Disneyn piirrettyjen perustuvan muiden teoksiin. Vielä harvempi muistaa alkuperäisiä versioita. Siinä mielessä Disney on käyttänyt tuhonnit alkuteokset: hänen versioistaan on tullut useimpien mielestä "oikeita". Disneyn synty ei siis pohjimmiltaan ole satujen muokkaaminen, vaan niillä menestymisen. Kaikenlaiset elokuvat ovat väännelleet kaikenlaisia

kirjallisuutta terpeisiinsa, mutta rikoksen vakavuus riippuu siis sen hedelmien vastaanotosta.

Lumikki oli heti huikea menestys, mutta sen jälkeen Disneyn polku oli kivisempi kuin usein ajatellaan. Seuraavat Pinokkio ja Fantasia sen sijaan saivat nuivan vastaanoton kotimarkkinoilla. Samaan aikaan toinen maailmansota sulki Euroopan markkinat ja Disney ajautui taloudellisiin vaikeuksiin.

Lisäksi studiolla puhkesi vuonna 1941 kuuluisa lakko. Disney masentui ja käänsi päähuomiensa animaatiosta uusiin projekteihin, näytelmäelokuviin ja huvipuistoihin. Eurooppalaiset vaikutteet pysyivät yhä pääosassa. Vuonna 1943 studion suunniteltujen aiheiden listalla oli 150 tarinanimikettä, joista 97 oli eurooppalaista alkuperää.

Sillä listalla olivat jo myöhemmin toteutuneet Liisa Ihmemaassa, Peter Pan ja Robin Hood. 90-luvulla perinnettä ovat jatkaneet Pieni merenneito ja Kannotar ja hirviö. Poikkeuksiakin on, esimerkiksi 40-luvulla Dumbo ja 90-luvulla Leijonakuningas, joka on harvinaisuus: se perustui studion omaan alkuperäisaiheeseen.

© TENGGREN/DISNEY

kirjallisuutta terpeisiinsa, mutta rikoksen vakavuus riippuu siis sen hedelmien vastaanotosta.

Lumikki oli heti huikea menestys, mutta sen jälkeen Disneyn polku oli kivisempi kuin usein ajatellaan. Seuraavat Pinokkio ja Fantasia sen sijaan saivat nuivan vastaanoton kotimarkkinoilla. Samaan aikaan toinen maailmansota sulki Euroopan markkinat ja Disney ajautui taloudellisiin vaikeuksiin.

Lisäksi studiolla puhkesi vuonna 1941 kuuluisa lakko. Disney masentui ja käänsi päähuomiensa animaatiosta uusiin projekteihin, näytelmäelokuviin ja huvipuistoihin. Eurooppalaiset vaikutteet pysyivät yhä pääosassa. Vuonna 1943 studion suunniteltujen aiheiden listalla oli 150 tarinanimikettä, joista 97 oli eurooppalaista alkuperää.

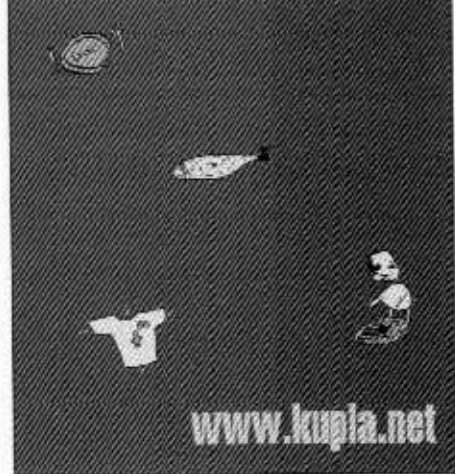
Sillä listalla olivat jo myöhemmin toteutuneet Liisa Ihmemaassa, Peter Pan ja Robin Hood. 90-luvulla perinnettä ovat jatkaneet Pieni merenneito ja Kannotar ja hirviö. Poikkeuksiakin on, esimerkiksi 40-luvulla Dumbo ja 90-luvulla Leijonakuningas, joka on harvinaisuus: se perustui studion omaan alkuperäisaiheeseen.

© TENGGREN/DISNEY

Tarzanin ohella yhtiön edellinen, Mulan, ei ollut alkuperältään eurooppalainen aihe. Maailma on kutistumassa ja Euroopan ohella muut markkina-alueet kasvamassa. Ehkäpä siksi Disney on hakenut maisemat viimeisiin tuotteisiinsa Aasiasta ja Afrikasta.

Alkuperäisten Tarzan-kirjojen ja useimpien vanhojen Tarzan-elokuvien kuva mustista on ollut rasistinen eikä sitä olisi ollut helppo korjata poliittisesti korrekiksi. Silti Disneyn ratkaisun jättää mustat kokonaan pois Tarzanin Afrikasta voi nähdä ainakin äärimmäisen eurosentrisenä elci yltiöpäisenä piilorasismina. ■

Suomen Sarjakuvaseuran sivut ovat uusiutuneet!

www.kupla.net